

TEHETSÉGEK A TUDOMÁNY LÁTHATÁRÁN

BGE

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK EGYETEME

Szerkesztette:

Dr. Vágány Judit

Címlap:

Varga Ottó, BGE KMI

ISBN: 978-615-5607-70-7

Kiadja:

Budapesti Gazdasági Egyetem

Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar

BGE

Budapest, 2019.

MERRE TOVÁBB EURÓPA? AZ EURÓPAI UNIÓ REFORMFOLYAMATAI A POLITIKAI DÖNTÉSHOZÓK ÉS A DIÁKOK SZEMÉVEL¹

Szántó Péter – Dr. Török Hilda

1. BEVEZETÉS

Az Európai Unióban a reformokat sürgetők hangja egyre erőteljesebbé vált az elmúlt években, a helyzetet pedig csak fokozta a 2015-ben kicsúcsosodó menekültválság. Az elmúlt, közel négy évben az európai politika központi kérdése: miként lehet átalakítani az EU jelenlegi preföderális rendszerét, hogy az elfogadható legyen az „Európai Egyesült Államok”, vagyis a mélyebb integrációt sürgetők, és a „nemzetek Európája”, vagyis a laza kormányközi együttműködést támogatók számára is.

A 2019-es európai parlamenti választás, ha végérvényesen nem is döntötte el a kérdést, minden bizonnyal irányt szab majd a reformoknak.

A megvalósítás azonban generációkon átívelő feladat. Éppen ezért nem lehet figyelmen kívül hagyni a fiatalok véleményét. Úgy gondoljuk, egyre aktuálisabb az alapkérdésünk: a politikai döntéshozók mellett, hogyan gondolkodnak Európa jövőjéről a fiatalok, és mit várnak az Európai Uniótól?

Úgy gondoltuk, a magyar fiatalok többsége inkább elfordul a politikától, ahelyett, hogy megpróbálná megérteni a bonyolult összefüggéseket. Egy tavaly végzett kutatás (Boros & Laki, 2018) is megerősített ebben bennünket, amely szerint hazánkban a 30 éven aluliak aránya az aktív szavazók között csupán 17%, míg a passzívaknál ez az arány már 24%. Egy korábbi ifjúságkutatás szerint (Bognár & Szabó, 2017) a magyar fiatalok jelentős hányada úgy gondolja, nincs beleszólása a politikába, sőt a hallgatók egyharmada úgy érzi, nem nyilváníthat negatív következmények nélkül véleményt (a kormányzattal szemben), ami nyilvánvalóan korlátozza politikai aktivitásukat.

Ezért is vált számunkra különösen fontossá, hogy a politikai döntéshozók sakkjázsmáinak feltárása mellett megvizsgáljuk a magyar fiatalok viszonyát, gondolkodását és elvárásait is az Európai Unióval kapcsolatban.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Európa öt lehetséges útja 2025-ig

Egyetértés mutatkozik az Európai Unióban arról, hogy a reformok elkerülhetetlenek. Az azonban már igen megosztó kérdés, milyen irányú változásokra van szükség. Jól látszik, hogy az európai politikusok az egyik oldalon az egyre mélyebb integráció, az „Európai

¹ A téma kutatását Szántó Péter „Az Európai Unió jelenének és jövőjének megítélése a köz- és felsőoktatásban tanuló 18-25 éves fiatalok körében” című TDK dolgozata motíválta, amely a XXXIV. OTDK Társadalomtudományi Szekciójában került bemutatásra. Kutatásainkat többen is lelkesítették, amiért nagyon hálásak vagyunk. Külön köszönet illeti Farkas Szilvia Angélat és dr. Vágány Juditot – nélkülük ez a cikk nem születhetett volna meg.

Egyesült Államok” mellett érvelnek, a másikon pedig egy laza kormányközi együttműködés, a „nemzetek Európája” mellett kardoskodnak.

Az Európai Bizottság már több mint két éve közreadta tömör összefoglalóját *Fehér Könyv az Európai Unió jövőjéről* címmel (Európai Bizottság, 2017), hogy nyilvános vitát provokáljon az Európai Unióban a 2019-es európai parlamenti választásokig.

Az Európai Bizottság jelentése a két, markánsan eltérő álláspont között hidat építve próbált árnyaltan fogalmazni: „Az Európa jövőjéről folyó vita túlságosan is gyakran két alternatíva közötti választásra szűkül: több Európa legyen-e vagy kevesebb. Ez a szemléletmód félrevezető, és indokolatlanul leegyszerűsíti a dolgokat. A tárgyalási lehetőségek széles skálán helyezkednek el: [...] Az egyes forgatókönyvek számos kérdésben átfedik egymást, ezért nem kölcsönösen kizáró jellegűek, mint ahogy a döntési lehetőségek teljes tárházát sem merítik ki teljesen.” (Európai Bizottság, 2017. p. 15.)

Mindezek figyelembevételével az Európai Bizottság öt különböző gondolatébresztő forgatókönyvet sorolt fel az Európai Unió jövőjéről szóló Fehér könyvben: (1) Megy minden tovább; (2) Csakis az egységes piac; (3) Aki többet akar, többet tesz; (4) Kevesebbet hatékonyabban; (5) Sokkal többet együtt.

A felsorolt scenáriók felvázolása mellett azonban fontosnak tartotta kiemelni azt is, hogy a megoldásig még hosszú út vezet: „[...] végkimenetel minden bizonnyal más lesz, mint amit a bemutatott forgatókönyvek jeleznek. A 27 tagú EU együtt fogja eldönteni, az öt forgatókönyv egyes elemeinek milyen együttese lesz hite szerint a legalkalmasabb arra, hogy a polgáraink érdekében előbbre vigye projektünket.” (u.o.).

Nézzük nagyon röviden, a teljesség igénye nélkül az egyes scenáriók leglényegesebb vonatkozásait!

1. Minden megy tovább

E forgatókönyv szerint az integráció mélyülése az eddigi ütemben, az egység megtartásával, az Európai Bizottság 2014-es *Új kezdet Európa számára* című programja szerint (Európai Bizottság, 2014), valamint a 2016-os *pozsonyi nyilatkozatában* (Európai Bizottság, 2016) megfogalmazott alapelvek mentén haladna óvatosan tovább. Ahogy a jelentés fogalmaz: „A 27 tagú EU ebben a forgatókönyvben mostani útját követi: [...] az Unió rendszeresen felülvizsgálja prioritásait, megkísérli megoldani a felmerülő problémákat, és megalkotja a szükséges új jogszabályokat.” (Európai Bizottság, 2017. p. 16) Ugyanakkor hangsúlyozza azt is: „Megmarad a 27 tagú EU egysége, de ezt az egységet nagyobb viták újra és újra próbára tehetik.” (u.o.)

2. Csakis az egységes piac

E forgatókönyv szerint, az integráció további mélyítése a tagállamok között további megállapodásoktól függően csak bizonyos területeken haladna tovább. Ez viszont azt jelenti, hogy amennyiben a több szuverenitást követelők megerősödnek, az európai egység is kérdésessé válhat. Ahogy a jelentés is óvatosan fogalmaz: „A 27 tagú EU számos szakpolitikai területen nem tud megállapodásra jutni arról, hogy hogyan tegyen

többet [...] A további előrehaladás attól függ, mennyire sikerül megállapodásra jutni a kapcsolódó szakpolitikai törekvésekről és előírásokról.” (Európai Bizottság, 2017. p. 18)

3. Aki akar, többet tesz

E forgatókönyv szerint több tagállam közös megállapodással, „célirányos koalícióba tömörülve” több területen is felgyorsítaná egymás közt az integráció mélyülését, ahogy a schengeni és az euróövezet esetében történt. A jövőre vonatkozóan pedig a már alakulóban lévő Európai Unió Ügyészségét² említhetjük.

Emmanuel Macron már a francia elnökválasztáson is ehhez hasonlóan, a többsebességes Európa gondolata mellett érvelt és kampányolt, majd nyerte meg a választásokat. Konceptiója szerint a tagállamok nem kötelezhetőek arra, hogy részt vegyenek az integráció felgyorsításában, de bizonyos prekonceptiók mentén csoportok szerveződhetnek, akik közösen gyorsabb haladást érhetnek el.

Ebből adódóan azonban, ahogy a jelentés is kiemeli: „Kérdések merülnek fel a döntéshozatal különböző szintjeinek átláthatóságával és elszámoltathatóságával kapcsolatban.” (Európai Bizottság, 2017. p. 20)

4. Kevesebbet hatékonyabban

E forgatókönyv szerint az Európai Unió csak néhány kiválasztott területen folytatna szorosabb együttműködést, és „korlátozott erőforrásait kevesebb területre koncentrálná”. Mindez azonban nem az integráció további mélyülését, hanem éppen ellenkezőleg inkább a dezintegrációját vetíti előre. E forgatókönyv kapcsán megkerülhetetlen kérdés, minek alapján, hogyan határozhatók meg a prioritások. Ahogy a jelentés is utal erre: „27 tagú EU valós nehézségekkel szembesül a tekintetben, hogy mely területeket kezelje kiemelten, illetve melyeken csökkentse szerepvállalását.” (Európai Bizottság, 2017. p. 22)

5. Sokkal többet együtt

Az integráció fejlesztését jelentő legradikálisabb forgatókönyv. A tagállamok minden területen sokkal szorosabban működnének együtt. A legnagyobb veszélye ennek a forgatókönyvnek, ha az európai polgárok nem érzik magukénak a megszülető döntéseket. A demokráciadeficit pedig komoly problémákhoz vezethet. Ahogy a jelentés is fogalmaz: „Az uniós szintű döntéshozatal jelentősen kibővül és felgyorsul. Az uniós polgárok több, közvetlenül az uniós jogból származó joggal rendelkeznek. Fennáll azonban annak a veszélye, hogy elidegenednek a társadalom azon részei, amelyek úgy

² Az Európai Unió Ügyészség kapcsán majdnem minden tagállam csatlakozási szándékát fejezte ki. A kivételek közt van Lengyelország és Magyarország, valamint az uniós egyezmény (Európai Parlament, Európai Unió Tanácsa, 2014) alapján ezen a területen nem kooperáló Nagy-Britannia, Írország és Dánia. Dr. Hadházy Ákos országgyűlési képviselő aláírásgyűjtést folytatott 2018. szeptembere és 2019 májusa között az EU-Ügyészséghez való csatlakozásért.

érezik, hogy az EU-nak nincs legitimitása vagy túl sok hatáskört vett el a tagállami hatóságoktól.” (Európai Bizottság, 2017. p. 24)

A „nemzetek Európájában” gondolkodó magyar kormány például – a demokratikus legitimitáció fontosságára és európai szintű hiányára hivatkozva – e forgatókönyvvel szemben éppen amellett érvel, hogy az EU bizonyos ügyekbe ne avatkozzon be, inkább a tagállami hatásköröket erősítse.

Mindezzel összefüggésben Európa jövőjére vonatkozóan a Bruegel brüsszeli kutatóintézet által kidolgozott tanulmány is figyelemre méltó. (Demertzis, et al., 2018)

A 2019-es európai parlamenti választások

A néhány nappal ezelőtt lezajlott európai parlamenti választások eddigi eredményeiből (lásd 1. táblázat) messzemenő következtetések még nem vonhatók le. Ám néhány dolgot már most érdemes röviden kiemelni.

(1) A mostani európai parlamenti választások kuriózuma, hogy Nagy-Britanniában mégis voksoltak (miután az EU 2019. október 31-éig elnapolta a Brexitről szóló megállapodás brit elfogadását, a brit alsóház pedig nem fogadta el az EU-val már 2018 decemberében aláírt megállapodást május 22-ig). Így Nagy Britannia 73 képviselője (és különösen a választásokat megnyerő, a „nemzetek Európája” mellett kardoskodó, nemrég létrejött Brexit Párt) a kilépésig befolyásolhatja az EU döntéseit. A brit kilépést követően pedig felborulhat az addig kialakult európai parlamenti erőviszony.

(2) Az eddigiekkel ellentétben, most első alkalommal nem szerezte meg az abszolút többséget az *Európai Néppárt (EPP)* valamint a *Szocialisták és Demokraták Progresszív Szövetségének (S&D)* hagyományos koalíciója az Európai Parlamentben. Az előzetes mandátumbecslés alapján a két párt összesen mindössze 332 fős a 751 fős intézményben. Ez pedig további (bizonytalan kimenetelű) egyeztetéseket generál majd a többi párttal.

(3) Korábban, az EPP vezető ereje révén Németország (Angela Merkel) volt az irányadó. Ha azonban, az EPP-S&D csakis a liberális, ALDE frakciójával érheti el a többséget az Európai Parlamentben, akkor meglehet, hogy Franciaország (Emmanuel Macron) felé billen a mérleg, ezzel pedig kérdésessé válhat, az egyébként sem kötelező érvényű Spitzenkandidat-rendszer érvényesítése, és a német Manfred Weber helyett a befutó a francia *Michel Barnier* lehet az Európai Bizottság elnöki posztjára.

(4) Az EP-választáson bár Európa-szerte erősödtek a radikálisok és az euroskeptikusok, az EP-ben a mandátumok alig egyharmadát szerezték meg. Ennek a ténynek a jelentősége nem elhanyagolható, ezen pártok képviselői azonban valószínűleg nem fogják érdemben befolyásolni a megkezdett reformok irányát.

Összességében tehát elmondható, hogy az EP-választás ahelyett, hogy határozott irányt szabott volna a reformoknak, egyelőre még bonyolultabbá és kérdésesebbé tette, milyen irányba indul majd a közösség. Az új Európai Parlament megalakulásáig még rengeteg egyeztetés várható, ami minden bizonnyal tovább fogja árnyalni az eddig kialakult képet az EU jövőjéről, valamint a magyar kormány európai uniós politikájáról és az újonnan megválasztott magyar képviselők európai parlamenti szerepvállalásáról.

1. táblázat. Mandátumbecslés 2019. május 31-én (képviselőcsoportok és mandátumszámaik)

Képviselőcsoport	fő
Európai Néppárt	179
Szocialisták és Demokraták Progresszív Szövetsége	153
Liberálisok és Demokraták Szövetsége Európáért	105
Zöldek/Európai Szabad Szövetség	69
Európai Konzervatívok és Reformerek	63
Nemzetek és Szabadság Európája	58
Szabadság és Közvetlen Demokrácia Európája	54
Egységes Európai Baloldal/Északi Zöld Baloldal	38

Forrás: Európai Parlament (2019)

3. KUTATÁSMÓDSZERTAN

A primer kutatás során a 18 és 25 év közötti, köz- és felsőoktatásban tanuló fiatalok ismereteit, várakozásait és elvárásait vizsgáltuk az Európai Unióval és hazánk EU-ban betöltött szerepével kapcsolatban.

A primer adatfelvétel két részből állt³.

Egyrészt kérdőíves megkérdezéssel mértük fel a tanulók és hallgatók várakozásait, elképzeléseit. A kérdőív tartalmazott egyszeres és többszörös választást igénylő kérdéseket, illetve Likert-skálát. A skála 4 fokú volt a célból, hogy a válaszadóknak valamelyik irányba el kelljen mozdulniuk. A kérdőíves megkérdezésre 189 db kitöltés érkezett, ebből 175 db volt felhasználható, a többit vagy hibásan töltötték ki, vagy a kitöltő életkora nem volt megfelelő.

Másrészt fókuszcsoportos beszélgetéseket alkalmaztunk. Úgy véltük ezzel a módszerrel árnyaltabb és komplexebb képet kaphatunk a fiatalok véleményéről, várakozásairól, elképzeléseiről, valamint tudásáról. Két középiskola és két egyetem, illetve mindkét képzési szinten egy humán, illetve egy gazdasági képzési profillal rendelkező intézmény (az egyetemek esetében kar) került kiválasztásra. (lásd 2. táblázat) A csoportok valamennyi résztvevője első választó volt a mostani európai parlamenti voksoláson. A tanulók kiválasztása véletlenszerűen történt, nem játszott szerepet az évfolyam, a tanulmányi eredmény, vagy más szempont. Négyfős csoportokat alakítottunk ki, mert úgy gondoltuk a fiatalok könnyebben megnyílnak kisebb csoportokban, különösen, ha kényesebb (például politikai) témákról van szó, ugyanakkor egymás megnyilvánulásaira is reagálhatnak.

³ A kérdőíves megkérdezéseket és fókuszcsoportos megbeszéléseket Szántó Péter önállóan szervezte és elemezte. A technikai részletek és módszerek kidolgozásában Farkas Szilvia Angéla segített, amiért ezúton is szeretnénk köszönetet mondani.

2. táblázat. A kutatás részét képező fókuszcsoport beszélgetések

Időpont	Intézmény	Képzési profil
2018. október 1.	BVHSZC Gundel Károly Szakképző Iskola	gazdasági
2018. október 10.	Budapesti Gazdasági Egyetem (KVIK)	gazdasági
2018. október 15.	Csokonai Vitéz Mihály Általános Iskola és Gimnázium	humán
2018. október 24.	Eötvös Lóránd Tudományegyetem (TÁTK)	humán

Forrás: Szántó P. szerkesztése, 2018.

A beszélgetésekhez (a későbbi könnyű összehasonlíthatóság céljából) előre megfogalmaztuk kérdéseinket, amelyeket nyolc témakörre tagoltunk: (1) alapvető ismeretek, (2) előnyök érzékelése a mindennapokban, (3) tagság és az alapértékek megítélése, (4) támogatások és pénzügyek, (5) biztonság és védelem, (6) integráció és együttműködés, (7) EP-választási kampány és EP-választás, (8) tájékozódás és információszerzés.

A mintavétel nem volt reprezentatív.

A kutatás során *öt* hipotézist vizsgáltunk:

H1: A fiatal generáció az EU-val kapcsolatban rosszul informált.

H2: A fiatal generáció EU és mélyebb integráció párti.

H3: A fiatal generáció politikailag nem elkötelezett, plurális szemlélet érvényesül.

H4: Az oktatás szintje és iránya nagyban befolyásolja a fiatal generáció megítélését.

H5: A fiatalok változást várnak az EP-választástól.

4. EREDMÉNYEK

Terjedelmi korlátok miatt most elsősorban a fókuszcsoport beszélgetések eredményeit foglaljuk össze röviden, a már említett *nyolc* szempont alapján, de néhány kapcsolódási ponton jelezzük a kérdőíves megkérdezések eredményeit is.

1. Alapvető ismeretek

Az Európai Unióval kapcsolatos általános ismeretek vizsgálata bár nem kapcsolódott szorosan a primer kutatáshoz, mégis nagyon fontosnak tartottuk ezt a kitérőt a fókuszcsoportos beszélgetéseken, hogy már az elején világossá váljon, milyen háttértudással mondanak véleményt a magyar fiatalok az EU jelenével és jövőjével kapcsolatban.

Olyan egyszerű kérdésekkel kezdődtek a beszélgetések, mint például: Mikor csatlakozott Magyarország az Európai Unióhoz? Hány tagállama van az EU-nak? Mi az EU

himnusza? Hány csillag található az EU zászlaján? A későbbiekben azonban más kérdések kapcsán is kiderült, – amikor például az alapértékekről és tagságról volt szó – hogy mennyire tájékozottak az interjúalanyok uniós kérdésekben.

A kutatás alapján megállapítható, hogy a fiatalok Európai Unióval kapcsolatos általános ismereteit egyértelműen a képzés szintje és iránya határozza meg. Az egyetemi hallgatók szinte kivétel nélkül választ tudtak adni a fenti kérdésekre (illetve a beszélgetések során végig komplexebb tudásról tettek tanúbizonyságot), míg a középiskolai tanulóknál gyakran okozott gondot néhány alapvető kérdés (például a tagállamok számának meghatározása, amit talán a Brexit körüli bizonytalanság is okozhatott).

2. Előnyök érzékelése a mindennapokban

A fókuszcsoportos megbeszéléseken a résztvevők politikai és gazdasági előnyöket egyaránt kiemelték (uniós támogatások, Schengen, közösséghez tartozás, nagyobb politikai befolyás stb.).

Személyes előnyként legtöbbször a Schengeni zónán belüli utazás szabadságát említették, valamint a vámunió következtében kialakult alacsonyabb árakat.

Érdekes módon az előnyök rangsorolásánál többen makrogazdasági előnyökről is beszéltek (például „Széchenyi 2020 keretén belül az uniós támogatás”).

Mindemellett a BGE csoportjában felvetették a közösség hatékonyabb érdekérvényesítő képességét a világgazdaságban, és a nagyhatalmakkal – az Egyesült Államokkal, Oroszországgal és Kínával – szembeni közös fellépés előnyeit. Továbbá megemlésték az EU kiemelt szerepét a jogállamiság és a demokrácia megőrzésében. Említésre került továbbá az EU szerepe válságkezelésben.

Az ELTE csoportjában megjelentek az identitáshoz kapcsolódó előnyök is, mint például a nagyobb közösséghez tartozás érzése („Európai uniós állampolgár vagyok, azon belül magyar.” – fogalmazott az egyik résztvevő).

Kizárólag az ELTE hallgatói vetették fel az „Európai Egyesült Államok” és az értékközösség gondolatát. Ezen kívül az Európai Képesítési Keretrendszert is említésre méltónak tartották.

Ugyanakkor minden csoportban megfogalmazódtak az adott képzési formához kapcsolódó uniós támogatások is (például az Erasmus+ és a kutatási ösztöndíjak stb.).

Felmérésünket összevetettük uniós tagságunk 15. évfordulójára készült kutatás eredményeivel (Bíró-Nagy & Laki, 2019) is. Ennek alapján megállapítható, hogy az általunk megkérdezett fiatalok többé-kevésbé visszaigazolták a társadalom egészét reprezentáló kutatás eredményeit, amely szerint a magyarok abszolút többsége (50,08%) az uniós támogatásokat, és ezzel összefüggésben a hazai gazdasági fejlődést nevezte meg az Európai Unió legfontosabb előnyeként. Ezt követi Schengen (15,5%), a külföldi munkavállalás (14,4%), és a közös piac (6,1%). (Bíró-Nagy & Laki, 2019)

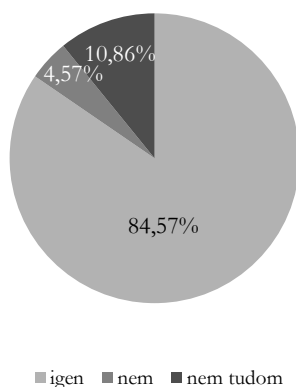
3. Tagság és az alapértékek megítélése

A beszélgetések során az is kiderült, hogy – az ELTE hallgatóinak kivételével – a résztvevők nem, vagy csak igen felületesen ismerik az európai uniós taggá válás folyamatát. Az Európai Unióról Szóló Szerződés 2. cikkelye által felsorolt alapértékekről szinte senki sem hallott (bár sokan sejtették, hogy a demokráciát, a jogállamiságot és az egyenlőséget hirdető kitételek bizonyára uniós értékek). A cikkely szövegének ismertetése után a csoportokban nem alakult ki egységes vélemény az ügyben, hogy Magyarországon érvényesülnek-e a felsorolt értékek.

A képzés iránya meghatározónak tűnt ezen a ponton is. Míg a humán képzésben tanulók (különösen az ELTE hallgatói) a szociális oldalról (az egyenlőség kérdését feszegetve) fogalmazták meg kritikai észrevételeiket, a gazdasági szakokon tanulók inkább a demokrácia és a jogállamiság hiányára mutattak rá. Bár nem alakult ki konszenzus a csoportokban arról, hogy hazánkban maradéktalanul érvényesülnek-e az EU alapértékei, tartalmukkal minden résztvevő egyetértett.

A középiskolásokkal szemben az egyetemisták többnyire tisztában voltak az aktuális uniós eseményekkel. Többen is hallottak a 7-es cikkely szerinti eljárásról és a Sargentini-jelentésről.

A felmérés során az is kiderült, hogy a fiatalok között Magyarország európai uniós tagságának megítélése egyértelműen pozitív. Minden résztvevő úgy gondolta, hogy Magyarországnak az Európai Unióban kell maradnia. Ahogy mondták „az országnak *ceteris paribus* nincs jobb választása”. Ez utóbbi megfogalmazás minden bizonnyal arra utalt, hogy az EU bizonyos területei reformokra szorulnak.

1. ábra. Támogatod-e Magyarország európai uniós tagságának fenntartását? (az összes válaszadó százalékában)

Forrás: saját kutatás (kérdőíves megkérdezés)

A kérdőíves megkérdezés eredményei is azt mutatják, hogy a vizsgált korosztály hazánk uniós tagságának fenntartását támogatja (lásd 1. ábra).

Ezen a ponton is nagyjából hasonló következtésre jutottunk, mint a már említett országos vizsgálat (Bíró-Nagy & Laki, 2019), amely szerint a magyarok közel kétharmada (65%) van pozitív véleménnyel az EU-ról, és 63%-a az EU-tagság mellett szavazna, annak ellenére, hogy a reform igénye vizsgálat során felszínre került. (A válaszadók 51%-a nem pozitívnak, hanem ennél óvatosabban, „inkább pozitívnak” értékelte a közösséget.) E felmérés szerint inkább a fiataloknak van pozitív képük az Európai Unióról. A 18–29 éves korosztály 73%-a gondolkodik pozitívan az EU-ról, az idősebbeknél ez az arány 13-18 százalékponttal alacsonyabb. Hazánk 15 éves tagságát a válaszadók 75%-a minősítette pozitívnak. (Bíró-Nagy & Laki, 2019)

4. Támogatások és pénzügyek

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a magyarok a leginkább a támogatásokon keresztül ismerik az Európai Uniót. Éppen ezért arra is kíváncsiak voltunk, mit tudnak a fiatalok az európai uniós támogatásokról.

A négy csoportból háromban (a Csokonai Gimnázium kivételével) a résztvevők tudták, hogy hazánk nettó haszonélvező, vagyis befizetéseinkhez képest jóval több támogatást kapunk.

Az európai uniós támogatások felhasználását a résztvevők hasznosnak ítélték, de aggályukat fejezték ki a rendszerszintű korrupció miatt, amely meglátásuk szerint egyre jobban terjed.

Érdekes eredmény továbbá, hogy a támogatások kapcsán többen is felvetették a szuverenitás kérdését. A humán szakirányon tanulók egy része úgy gondolta, hogy az EU az adott támogatásokért cserébe beleszólást kér az országok belügyeibe, ami a megítélésük szerint az EU egyik hátránya.

Megállapítható, hogy felméréseink ezen a ponton is visszaigazolták a már többször említett országos, reprezentatív felmérést, amely szerint a magyarok 50,8%-a a tagság legfontosabb előnyeként az uniós támogatásokat és az ebből adódó gazdasági fejlődést jelölte meg. 25,5%-a pedig a szuverenitás megsértését tartotta az uniós tagság legnagyobb hátrányának. (Bíró-Nagy & Laki, 2019).

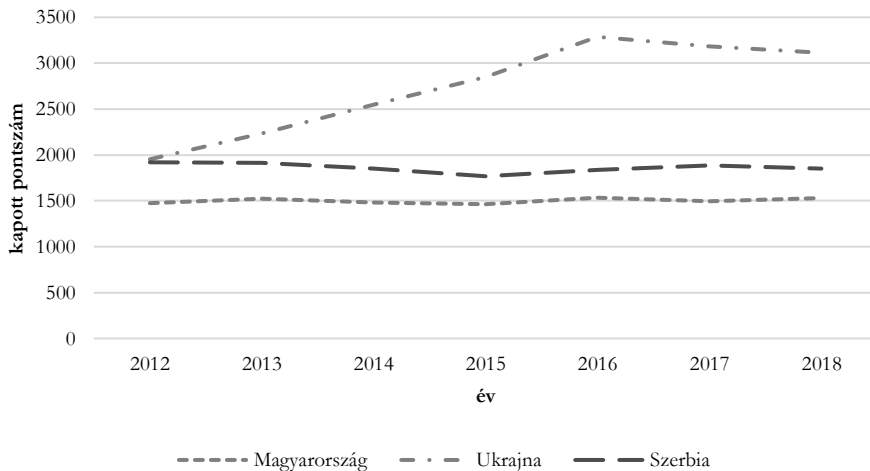
5. Biztonság és védelem

A fókuszcsoportos beszélgetések során azt is megvizsgáltuk, miként vélekednek a résztvevők hazánk biztonságosságáról. Mennyivel tartják Magyarországot biztonságosabbnak a két nem EU-s szomszédunkhoz (Ukrajnához és Szerbiához) képest, illetve a többi uniós tagállamhoz viszonyítva?

Minden résztvevő úgy gondolta, hogy hazánk biztonságosabb Ukrajnánál, ennek okaként egyöntetűen a Krim-félsziget válságát említették, háborús helyzetként jellemezve az állapotokat.

Szerbia megítélését nehezítette, hogy a hallgatók kevesebb információval rendelkeztek az országról, de a jugoszláv utódállamok közötti, illetve Koszovó vitatott státusza miatti feszültségeket többször is megemlézték.

Az Institute for Economics & Peace minden évben publikálja a világ országainak veszélyességi indexét (Global Peace Index, szó szerinti fordításban békeindex, de a magasabb érték veszélyesebb országot jelöl, így veszélyességi indexnek is fordítható). A mutató alapján hazánk egyértelműen biztonságosabb (lásd 2. ábra) mindkét előbb említett országnál. (Institute for Economics & Peace, 2018)

2. ábra. Hazánk és a szomszédos, nem EU-tagországok veszélyességi indexei 2012-től 2018-ig

Forrás: Global Peace Index 2012-2018 alapján saját szerkesztés

A fentiekkel kapcsolatban azonban fontos kiemelni, hogy hazánk biztonságosságát beszélgetőpartnereink nem kimondottan az Európai Uniónak tulajdonították (még ha a stabilitást elősegítő szerepét el is ismerték).

Talán még ennél is érdekesebb, hogyan értékelték a résztvevők országunk biztonságát a többi uniós tagállamhoz képest.

Abban egyetértés mutatkozott, hogy az Európai Unió tagállamaiban a legnagyobb veszélyt napjainkban a terrortámadások jelentik. Abban is egyetértettek, hogy Budapest jelenleg nem célpontja az ilyen támadásoknak, elsősorban mérete, politikai súlya és befolyása miatt, szemben például Párizssal vagy Berlinnel.

Azt is kiemelték (például a Csokonai Gimnáziumban), hogy szerintük a német vagy a francia rendőrség magasabban kvalifikált. Ebből adódóan biztonságosabbnak tartották ezeket az országokat. Ezzel szemben az egyik csoportban (ELTE) úgy vélték a magyar rendőrség megbízhatóbb.

Érdekes gazdasági megközelítést választottak a BGE hallgatói, akik elsősorban a gazdasági biztonságra helyezték a hangsúlyt. Ebben az értelemben egyértelműen az Európai Unió nyugati tagállamait tartották erősebbnek hazánknál, míg a térségünkben találhatóakat „hasonlónak” minősítették.

Az ELTE és a BGE csoportjaiban a résztvevők egyértelműen összefüggésbe hozták a migrációs válságot a terrorfenyegetettséggel. A BGE, a Gundel Károly Iskola és a

Csokonai Gimnázium hallgatói és tanulói kiemelték, hogy egy állam stabilitása, ezáltal pedig biztonságossága függ az adott állam gazdasági helyzetétől is.

Megállapítható, hogy a fókuszcsoport résztvevői valamennyien biztonságban érzik magukat az Európai Unióban és Magyarországon, bár sok szempontból különbséget látnak az egyes tagországok között.

6. Integráció és együttműködés

„[Az EU alapító országainak állam és kormányfői] szem előtt tartva az európai integráció előrehaladása érdekében teendő további lépéseket úgy határoztak, hogy létrehozzák az Európai Uniót [...]” (EUSz, 2012 p. 16.)

Az Európai Unióról szóló szerződés preambuluma is kiemeli az integráció folyamatát. Köztudott, hogy az európai uniós integráció során a tagállamok a közösen létrehozott és felügyelt szervezetnek adják át addig tagállami hatáskörben tartott jogköreiket. A folyamat során az integrációban résztvevő államok jogköröket veszítenek (szuverenitásuk csökken), míg a közös szervek jogkörei bővülnek.

Kíváncsiak voltunk azonban, mit gondolnak erről a fiatalok. Mely területeken tartják fontosnak a mélyebb integrációt? Fontosnak tartják-e egyáltalán?

Érdekes volt, hogy a mélyebb integráció kapcsán a fókuszcsoportok résztvevőinek első gondolata a monetáris politika és az eurózóna volt, amelyet meglehetősen kritikusan értékelték. Többségük úgy gondolja (tudja), hogy Magyarország még nem áll készen ennek bevezetésére. Meglátásuk szerint inflációt okozna. Az euró mellett szóló érvként a BGE egyik hallgatója azt emelte ki, hogy a központi hatáskörbe utalt monetáris politika kizárja – az általa Magyarországon tapasztalt – öncélú árfolyammanipulációt. A pontos csatlakozási mechanizmust azonban senki sem ismerte.

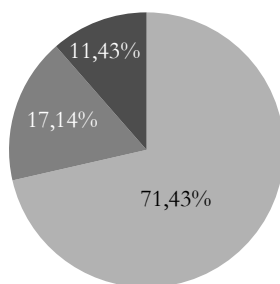
A mélyebb integráció kapcsán többen felvetették az Európai Unió Ügyészséghez való csatlakozást is.

Érdekes megemlíteni, hogy ennél a kérdésnél a humán szakosok sokkal kritikásabbak voltak. A velük folytatott beszélgetések során kiderült, hogy szerintük az EU-tól való függés már így is túl nagy, az integráció mélyítése a továbbiakban hátrányosan érintené hazánkat.

A kritikák ellenére több csoportban is megfogalmazódott, hogy a jelenlegi kormány túlságosan elutasítja az Európai Unió mélyebb integrációját. A konstruktív mélyülés helyett csupán a szuverenitás elvesztését hangsúlyozza.

A kérdőíves megkérdezés eredményeinek tanulsága szerint a fiatalok valamivel több, mint 71%-a támogatná a mélyebb integrációt (lásd 3. ábra). Ez igen magas támogatottságot jelent. Érdekes azonban, ahogy már az előbb említettük, hogy az EU-tagságot még ennél is többen, a fiatalok 84,6%-a támogatja (lásd 1. ábra).

Míndezek alapján megállapítható, hogy az integráció mélyítésének támogatottsága nem olyan egyértelmű, mint a tagságé.

■ igen ■ nem ■ nem tudom eldönteni

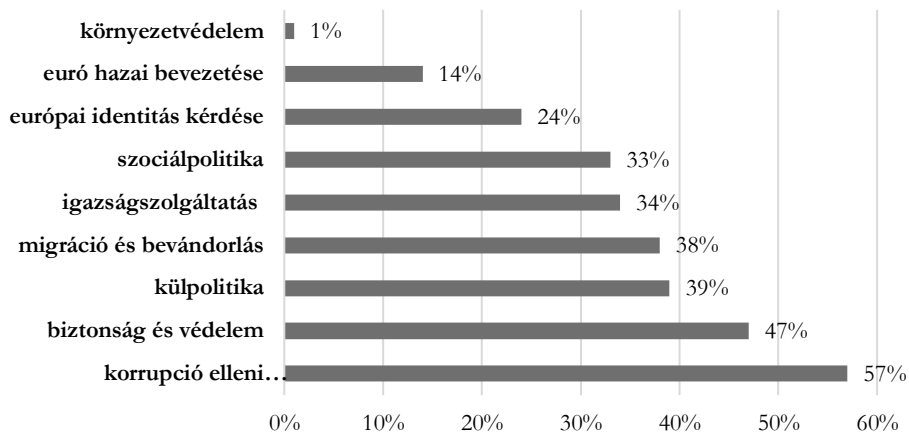
3. ábra. Támogatod a mélyebb integrációt? (az összes válaszadó százalékában)

Forrás: saját kutatás (kérdőíves megkérdezés)

A kérdőíves megkérdezés során arra is fény derült, hogy az integráció mélyítését támogatók mely területeken tartanák fontosnak, hogy meg is valósuljon a szorosabb együttműködés. (lásd 4. ábra)

Felméréseink azt mutatják, hogy a vizsgált korosztály leginkább a korrupció elleni küzdelem (57%), ezt követően pedig a biztonság és védelem (47%) kapcsán tartaná fontosnak az európai uniós államok szorosabb együttműködését. Érdekes azonban, hogy ennél jóval kevesebben (34%) tartanák fontosnak az igazságszolgáltatásban való szorosabb együttműködést. Ennek valószínűleg az az oka, hogy sokan nem kapcsolták össze a korrupció és az igazságszolgáltatás (illetve áttételesen az Európai Unió Ügyészség) kérdését.

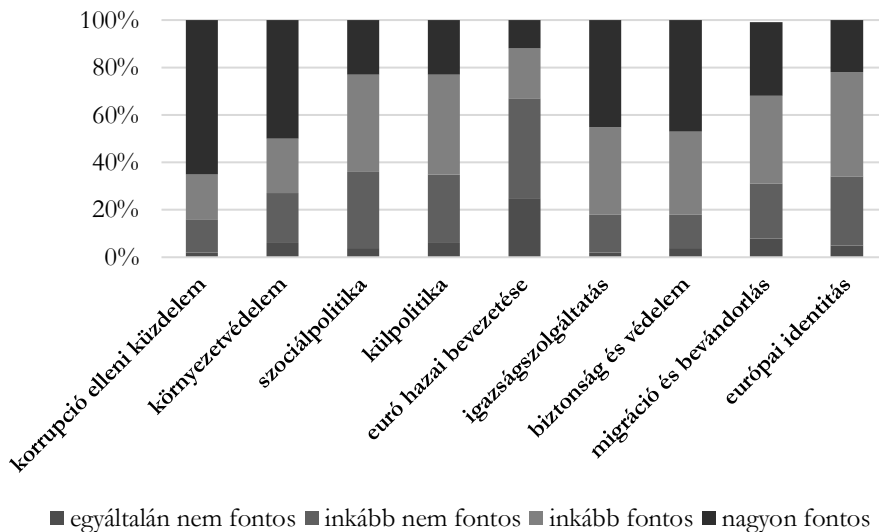
Valószínűleg nem véletlen, hogy a fiatalok mindenképp a korrupció területén sürgetnének szorosabb együttműködést. A már említett országos felmérésből ugyanis kiderül, hogy a magyar lakosság 72%-a szerint az uniós pénz nagy részét ellopják, 79%-a pedig elégedetlen a korrupció elleni jelenlegi (hazai) fellépéssel (Bíró-Nagy & Laki, 2019).

4. ábra. Az integráció támogatottsága az egyes területeken (az integrációt támogatók százalékában)

Forrás: saját kutatás (kérdőíves megkérdezés)

7. EP- választási kampány és EP-választás

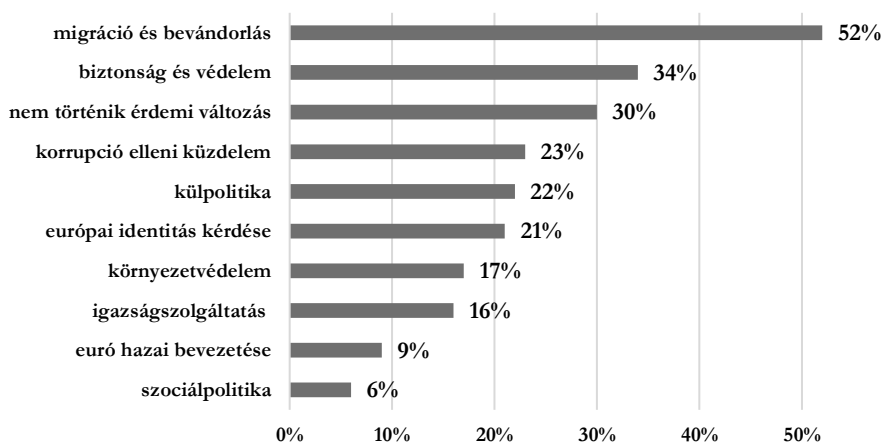
5. ábra. Az európai parlamenti választás kampánytémáinak megítélése (az összes kitöltő válaszainak megoszlása)

Forrás: saját kutatás (kérdőíves megkérdezés)

A kérdőíves megkérdezés során azt is mérni kívántuk, milyen témákat tartottak volna nagyon vagy kevésbé fontosnak a fiatalok az EP választási kampány során (lásd 5. ábra). Az 5. ábra jól mutatja, hogy a fiatalok kiemelten fontos témának tartották az EP választási kampányában is a korruptió elleni küzdelmet. Érdekes továbbá, hogy a

környezetvédelemmel kapcsolatban ugyan nem támogatták a tagállamok közti mélyebb integrációt, mégis fontos kampánytémaként értékelték.

A válaszadók 4 fokú Likert-skálán határozhatták meg, hogy a választási kampányban belpolitikai vagy európai témák uralják-e majd a közbeszédet (1-csak belpolitikai, 2-inkább belpolitikai, 3-inkább európai, 4-csak európai). A leadott válaszok súlyozott átlaga 2,55 volt. A várakozások igen enyhén az európai témák irányába tolódtak.

6. ábra. Mely terület(ek)en következhet be érdemi változás az EP-választás után? (az összes válaszadó százalékában)

Forrás: saját kutatás (kérdőíves megkérdezés)

Azt vizsgálva, hogy a fiatalok az EU mely területén számítanak érdemi változásra (lásd 6. ábra) az eredmény visszatükrözi az elmúlt években hazánkra (is) jellemző politikai tematizálást. Az első két helyen a kormány által évek óta hangsúlyozott és az EP-választási kampány mellett már a tavalyi országgyűlési választáson is központi témává emelt migráció és bevándorlás, illetve biztonság és védelem található. Bár a migráció témaköre Európa-szerte meghatározó, feltételezhető, hogy a válaszadókat erősen befolyásolta az elmúlt évek hazai politikai kommunikációja.

A válaszadók közel egyharmada semmiféle érdemi változásra nem számít.

A negyedik helyen a gyakran ellenzéki csúcstémaként megjelenő korrupció elleni küzdelem látható, hasonló aránnyal mögötte az európai identitás kérdése, míg a többi téma 20% alatti eredménnyel a lista alsó felére került.

Az adatok alapján elmondható, hogy a migráció és bevándorlás kapcsán még az integrációpártiaknak is csupán 38%-a támogatta a mélyebb integrációt (lásd 4. ábra), míg a válaszadók 52%-a számít ezen a területen érdemi változásra. Ennek valószínűleg az az oka, hogy bár a fiatalok többsége változást vár ezen a területen, a tagállami hatásköréről sem mondanának le.

Ellenkező tendencia látható a korrupció elleni küzdelem kapcsán. Míg az integrációpártiak 57%-a szeretne szorosabb együttműködést, addig a válaszadóknak csupán kevesebb, mint egynegyede számít érdemi változásra ezen a területen. Vagyis bár szeretnék az együttműködés mélyítését, nem számítanak arra, hogy most, az EP-választások után ez be is következik.

8. Tájékozódás és információszerezés

Azt, hogy a fiatalok milyen információkat vélnék hitelesnek, nagyban befolyásolja politikai szocializációjuk. A rendszerváltás óta ezek a szocializációs modellek megváltoztak, míg korábban az iskola és a család voltak a legnagyobb hatással a fiatalokra, ma inkább a média, a kortársak és a – gyakran a médián, reklámeszközökön keresztül kommunikáló – pártoké a meghatározó szerep. (Bognár & Szabó, 2017)

Éppen ezért, arra is kíváncsiak voltunk, mennyire jellemző a fiatalokra a plurális szemlélet és a több (eltérő politikai beállítottságú) forrásból történő tájékozódás.

A fókuszcsoportos kutatások alapján megállapítható, hogy a fiatalok információszerezése képzési szintenként eltérő. Az egyetemi hallgatók igyekeznek egy adott témát több oldalról megismerni. Tisztában vannak azzal, hogy a magyar médiapiacra jelen vannak „kormánypárti és ellenzéki” szereplők. A kiegyensúlyozott tájékozódás érdekében igyekeznek minden releváns véleményt megismerni. Mindez a középiskolásokra egyáltalán nem jellemző. A céltudatosabbak meggyőződésükhöz közel álló médiumok (főleg online újságok) híreit fogyasztják. A többiek főleg Facebookon megjelenő tartalmakat olvasnak.

Bene Márton – a Facebook szerepét vizsgáló – kutatása (Bene, 2017) arra az eredményre jutott, hogy a fiatal egyetemisták körében is egyre inkább meghatározó szerepet tölt be a legnagyobb közösségi oldal a politikai tájékozódásban.

A Facebook, mint elsődleges hírforrás aggasztó. Az internet előretörésével a hagyományos értelemben vett újságolvasás ugyan háttérbe szorult, de az online hírfelületek szerzői még túlnyomó részt képzett újságírók. Ezzel szemben a Facebook csupán felületet biztosít, a hírek „szerzői” maguk is felhasználók, vagyis az olvasó közeli ismerősei. (Bene, 2017)

A külföldi sajtó, mint általános, mindennapi hírforrás csak az ELTE hallgatóinál jelent meg.

A leggyakrabban említett médiumok a következők voltak: Index, HVG, Origo, 24.hu, (ELTE esetében továbbá BBC, CNN, CNBC, Fox).

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

Következtetéseink

Terjedelmi korlátok miatt a hipotéziseink igazolhatóságán keresztül összegezzük következtetéseinket.

H1: A FIATAL GENERÁCIÓ AZ EU-VAL KAPCSOLATBAN ROSSZUL INFORMÁLT.

A tájékozottságot a képzés szintje erősen meghatározza. A középiskolai tanulók kevesebb, illetve kevésbé strukturált információval rendelkeznek. Szembeötlő továbbá, hogy nem ismerik az egyes kategóriák pontos jelentését (helytelenül használják például a demokrácia vagy a jogállam fogalmát).

Az egyetemi hallgatókról azonban elmondható, hogy jól tájékozottak, az aktualitásokkal és a témák közti összefüggésekkel is tisztában vannak.

Habár valóban találhatók (olykor nagyobb) hiányosságok, az, hogy kifejezetten rosszul informált fiatalokról beszélünk, nem állja meg a helyét.

A hipotézis cáfolható.

H2: A FIATAL GENERÁCIÓ EU ÉS MÉLYEBB INTEGRÁCIÓ PÁRTI.

Egyértelműen kijelenthető, hogy a vizsgált korosztály az adatok alapján határozottan EU-tagság párti.

A képzés iránya szerint azonban némi különbség is megfigyelhető. Míg a gazdasági szakirányon tanulók támogatják bizonyos területeken a szorosabb integrációt (például Európai Unió Ügyészség), addig a humán beállítottságúak sokkal kritikusatibbak ezzel kapcsolatban. Fontosabbnak tartják a nemzeti szuverenitás megőrzését, amellet, hogy kiállnak az EU-tagság (vagyis bizonyos mértékben az integrációban való részvétel) mellett is.

A hipotézis részben igazolható.

H3: A FIATAL GENERÁCIÓ POLITIKAILAG NEM ELKÖTELEZETT, PLURÁLIS SZEMLÉLET ÉRVÉNYESÜL.

A középiskolások csoportjában a hipotézis egyértelműen nem állja meg a helyét. A kutatás tapasztalatai azt mutatják, hogy nem törekednek a plurális szemléletre, saját véleményükkel megegyező tartalmat fogyasztanak. Már ha egyáltalán szándékukban áll a célzott hírfogyasztás, és nem a közösségi médiára hagyatkoznak.

Az egyetemisták esetében azonban helytálló a megállapítás. Törekednek a plurális szemléletre, arra, hogy egy témát minden releváns szempontból megismerjenek.

A hipotézis részben igazolható.

H4: AZ OKTATÁS SZINTJE ÉS IRÁNYA NAGYBAN BEFOLYÁSOLJA A FIATAL GENERÁCIÓ MEGLÁTÁSAIT.

A tájékozottság és az integráció megítélésének különbségeiben a szakmai orientáltság és a képzési szint egyaránt megjelenik.

A hipotézis igazolható.

H5: A FIATALOK VÁLTOZÁST VÁRNAK AZ EP-VÁLASZTÁSTÓL.

Kijelenthető, hogy a fiatalok elsősorban a migráció kapcsán várnak érdemi változást. A kutatás adatai alapján azonban látható, hogy a résztvevők további reformokat is

szükségesnek tartanak, ugyanakkor ezek megvalósulására az idei választás után még nem számítanak.

A hipotézis részben igazolható.

Javaslataink

Kutatásaink alapján két javaslatunk van.

Egyrészt szükséges lenne az EU-val kapcsolatos oktatás újragondolása. Adatközpontúság (évszámok magoltatása) helyett, inkább rendszerszemléletű gondolkodás kialakítására lenne szükség.

Másrészt szükség lenne Magyarországon olyan médiumra, amely célzottan fiatalok számára nyújt híreket megfelelő nyelvezettel és kiegészítő információkkal. Ez nagyban elősegítené a politikai tájékozódást.

Mindemellett úgy gondoljuk, a politikai döntéshozóknak is érdemes lenne szem előtt tartaniuk kutatásunk alaptézisét: A fiatalok jövője az Európai Unió jövője. A reformok véghezvitele rajtuk áll, vagy bukik.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Bene, M., (2017): „Egymásra bangozva. A Facebook információforrássá válásának hatása az egyetemista fiatalok politikai viselkedésére”. In: *Szeged – Budapest: Belvedere Meridionale és az MTA TK PTI*, p. 50-76.
2. Bíró-Nagy, A. & Laki, G., (2019): *15 év után. Az Európai Unió és a magyar társadalom*. Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions.
3. Bognár, A. & Szabó, A., (2017): „Politikai szocializációs modellek Magyarországon, 1990-2016.”. In: *Szeged – Budapest: Belvedere Meridionale, MTA TK PTI*, p. 14-34.
4. Boros, T. & Laki, G., (2018): *Akik mindenkiben csalódtak. Nemszavazók Magyarországon*. Friedrich-Ebert-Stiftung – Policy Solutions.
5. Demertzis, et al., (2018): *One size does not fit all: European integration by differentiation*. Brüsszel: Bruegel.
6. Európai Bizottság (2014) *Új kezdet Európa számára – A munkahelyteremtés, a növekedés, a méltányosság és a demokratikus változás programja*, Strasbourg
7. Európai Bizottság (2016) *A pozsonyi nyilatkozat*, Pozsony (Bratislava)
8. Európai Bizottság, (2017): *Fehér Könyv Európa Jövőjéről. A 27 tagú EU útja 2025-ig: gondolatok és forgatókönyvek*. Brüsszel
9. Európai Parlament, Európai Unió Tanácsa, (2014): *Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról*. [Online]
10. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0041>
11. [Megtekintve: 2019. május 30.].
12. EUSz, (2012): *Az Európai Unióról Szóló Szerződés*. [Online]
13. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=hu>
14. [Megtekintve: 2019. 05. 29.].
15. Institute for Economics & Peace, (2018): *Global Peace Index 2018: Measuring Peace in a Complex World*. Sydney.